

Економіка

УДК 364.2, 330.3

**Варналій Захарій Степанович**

*доктор економічних наук, професор,*

*професор кафедри фінансів*

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

**Varnalii Zakharii**

*Doctor of Economics, Professor,*

*Professor of the Department of Finance*

*Taras Shevchenko National University of Kyiv*

*ORCID: 0000-0002-6654-8760*

**Микитюк Оксана Петрівна**

*кандидат економічних наук, професор,*

*доцент кафедри економіки підприємства*

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,*

**Mykytiuk Oksana**

*PhD in Economics, Associate Professor,*

*Associate Professor of the Department of Business Economics*

*Taras Shevchenko National University of Kyiv*

*ORCID: 0000-0002-8657-7278*

**Баженова Олена Володимирівна**

*доктор економічних наук, професор,*

*професор кафедри економічної кібернетики*

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

**Bazhenova Olena**

*Doctor of Economics, Professor,*

*Professor of the Department of Economic Cybernetics*

*Taras Shevchenko National University of Kyiv*

*ORCID: 0000-0003-3197-8426*

**Чеберяко Оксана Вікторівна**

*доктор історичних наук, професор,*

*професор кафедри фінансів*

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

**Oksana Cheberyako**

*Doctor of Historical Sciences, Professor,*

*Professor of the Department of Finance*

*Taras Shevchenko National University of Kyiv*

*ORCID: 0000-0002-1563-9611*

**Плешакова Наталія Анатоліївна**

*кандидат економічних наук, доцент,*

*доцент кафедри фінансів*

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

**Plieshakova Nataliia**

*PhD in Economics, Associate Professor,*

*Associate Professor of the Department of Finance*

*Taras Shevchenko National University of Kyiv*

*ORCID: 0000-0002-0381-067X*

**ТРАНСФОРМАЦІЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ  
НА ПІДПРИЄМСТВІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО ЧАСУ ТА  
ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ<sup>1</sup>  
TRANSFORMATION OF THE SOCIAL SECURITY SYSTEM OF A  
PERSON AT THE ENTERPRISE IN THE CONDITIONS OF WAR TIME  
AND POST-WAR RECOVERY**

---

<sup>1</sup> Статтю підготовлено в межах виконання проєкту НФД України «Нові геостратегічні загрози соціальній безпеці людини в умовах гібридної війни та шляхи їх запобігання» № 2021.01/0239.

**Анотація.** Дослідження присвячене висвітленню сучасних викликів соціальної безпеки людини, які набувають нових аспектів та актуальності. В контексті інновацій та технологічного прогресу, ця проблема отримує новий зміст, вимагаючи ефективних інструментів та систем підтримки громадян. Визначено, що через ряд суспільних криз, таких як коронавірусна епідемія та військова агресія з боку росії, соціальна безпека переживає трансформацію: безпекове середовище стає менше насиченим інноваціями, більше спрямованим на військовий захист. Традиційно соціальна безпека визначає рівень захищеності інтересів громадян, їхніх прав та свобод, а також створення психологічної підтримки. Особливої уваги приділено формуванню спеціальної системи соціальної безпеки у мікросередовищі підприємства, яка передбачає інструменти та заходи для захисту працівників, забезпечуючи благополуччя. В статті наголошено, що соціальна безпека людини в межах підприємства є сьогодні надзвичайно актуальною проблемою, та вимагає нових підходів у контексті впровадження інновацій та врахування кризових ситуацій зовнішнього середовища. Система соціальної безпеки на підприємствах в звичайних умовах є постійною робочою структурою, що неперервно вдосконалюється через впровадження нових інструментів та функцій. Визначено, що геостратегічні загрози, викликані геополітичними та стратегічними інтересами на міжнародній арені, представляють нові виклики для цієї системи. Забезпечення соціальної безпеки в умовах геостратегічних загроз вимагає аналізу та ефективних міжнародних зусиль для підтримання миру та стабільності. Авторами визначено необхідність врахування сильних та слабких сторін, викликів та загроз системи соціальної безпеки людини в межах підприємства в умовах війни та повоєнний час, що дозволить створити та впровадити ефективні інструменти для підтримання стійкості підприємства та дієвої системи соціальної безпеки людини. Результатом статті стало надання

рекомендацій щодо формування ефективної політики та зміцнення соціальну інфраструктури для забезпечення стабільного розвитку та благополуччя.

**Ключові слова:** соціальна безпека людини, геостратегічні загрози, оцінювання соціальної безпеки людини, соціальна інфраструктура, система соціальної безпеки людини, військовий стан, повоєнний час.

**Summary.** The study is devoted to highlighting the modern challenges of human social security, which are acquiring new aspects and relevance. In the context of innovation and technological progress, this problem takes on a new meaning, requiring effective tools and systems to support citizens. It was determined that due to a few social crises, such as the coronavirus epidemic and military aggression by Russia, social security is undergoing a transformation: the security environment is becoming less saturated with innovation, more focused on military protection. Traditionally, social security determines the level of protection of citizens' interests, their rights, and freedoms, as well as the creation of psychological support. Particular attention is paid to the formation of a special system of social security in the microenvironment of the enterprise, which provides tools and measures to protect employees, ensuring well-being. The article emphasizes that human social security within the enterprise is an extremely urgent problem today and requires new approaches in the context of introducing innovations and considering crisis situations in the external environment. The social security system at enterprises under normal conditions is a permanent working structure that is continuously improved through the introduction of new tools and functions. It was determined that geostrategic threats caused by geopolitical and strategic interests in the international arena represent new challenges for this system. Ensuring social security in the face of geostrategic threats requires analysis and effective international efforts to maintain peace and stability. The authors determined the need to consider the strengths and weaknesses, challenges, and threats of the human social security

*system within the enterprise in war and post-war times, which will allow creating and implementing effective tools to maintain the stability of the enterprise and an effective human social security system. The result of the article was the provision of recommendations on the formation of effective policies and strengthening of social infrastructure to ensure stable development and well-being.*

**Key words:** *human social security, geostrategic threats, security science, assessment of human social security.*

**Постановка проблеми.** У сучасних умовах, які включають системні кризи та військову агресію, поняття та зміст соціальної безпеки постійно трансформується. Середовище стає менш інноваційним та більше спрямованим на захист. На підприємствах формується унікальна система соціальної безпеки, яка потребує індивідуальних підходів до підтримки працівників. В умовах кризи необхідна адаптація та гнучкість, включаючи перехід до віддаленої роботи та впровадження заходів безпеки. Збереження унікальності та цінностей працівників має велике значення, уникаючи стандартизації. Хоча соціальна безпека визначається змінами у суспільстві, в кризовий період вона набуває нових аспектів. Підприємства повинні бути оснащені інструментами та мати фінансову стійкість для забезпечення підтримки працівників.

Робота підприємств обумовлена низкою факторів, які вважаються чинниками чи детермінантами. Серед них можна виділити ключові індикатори, які впливають на результативність господарської діяльності. Зокрема, це можуть бути ринкові умови, включаючи економічний стан, попит та пропозицію на товари та послуги, рівень конкуренції та ціноутворення. Також важливий вплив має ступінь впровадження технологій та інновацій, можливості отримання фінансових ресурсів,

доступ до капіталу, кредитів та інвестицій, а також якість людського капіталу, включаючи наявність кваліфікованого персоналу та їхні навички.

Нормативно-правове регулювання також відіграє важливу роль, разом з культурними аспектами, соціальними цінностями, екологічним впливом та політичним станом у країні, які можуть впливати на умови діяльності підприємства, включаючи стабільність прав власності, бізнес-правила та інвестиційний клімат.

Взаємодія між детермінантами і їхній вплив залежать від типу підприємства і сфери економіки. Ефективність підприємства в значній мірі визначається тим, як воно враховує ці фактори та адаптується до змін у своєму оточенні.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Соціальна безпека є суттєвою складовою економічної безпеки, і її важливо розглядати на різних рівнях. До цього часу основна увага зосереджувалась на оцінці рівня соціальної безпеки на національному, регіональному та індивідуальному рівнях, як засвідчено в дослідженнях Галушки З.І. [8; 10], Грішнєвої О.А. [2; 17], Гурчкіної В.В. [1], Лібанової Е.М. [11], Медведкової Н.С. [3; 13], Новікової О.Ф. [14; 15], Онищенко С.В. [7], Харазішвілі Ю.М. [2; 17], та інших.

На нашу думку, в умовах загострення сучасної соціально-економічної кризи, інших геостратегічних загроз, розв'язання соціальних проблем стає ще більш важливим та актуальним. Особливий негативний вплив на соціальну безпеку має війна. І цей вплив носить як прямий, так і опосередкований характер, що потребує обґрунтування нових більш ефективних механізмів та інструментів її зміцнення [3-7].

Цікаві дослідження Галушки З.І. та Нафус І.І. щодо визначення соціальної безпеки та чинників, що її визначають та особливостей формування соціального капіталу [8]. Автор виокремлює низку метрик, що свідчать про недостатню зрілість соціального капіталу в Україні та

обґрунтовує напрями впливу соціальних інвестицій на можливості нагромадження соціального капіталу в Україні та форм його прояву.

Палій О.М., Новікова О.Ф. та Гнибіденко І.Ф. в своїх працях визначають чіткий перелік індикаторів соціальної безпеки людини, які дозволяють оцінити її рівень [14].

Важливе значення має система індикаторів соціальної безпеки людини, яка охоплює п'ять груп показників, що характеризують рівень забезпечення життєдіяльності, рівень добробуту, рівень соціального забезпечення, рівень захисту і самозбереження та рівень освіти і саморозвитку [4].

**Формулювання цілей статті (постановка завдання).** Поняття соціальної безпеки в наукових дослідженнях останнім часом набуває нових рис і характеристик. Цей процес активізується завдяки новим дослідженням, які спрямовані на аналіз геостратегічних впливів, що визначають непостійний та кризовий характер існування суспільства, породжуючи загрози та ризики. Більшість вчених спрямовують свою увагу на вивчення соціальної безпеки як всебічної системи гарантування соціального захисту та підтримки життєдіяльності. Завданням нашого дослідження було показати, з якими викликами стикається суб'єкт господарювання при побудові своєї системи соціальної безпеки, які сильні та слабкі сторони такої системи можуть виникати в умовах сучасних зовнішніх впливів.

**Виклад основного матеріалу.** Врахування соціальної безпеки працівників в діяльності підприємства виявляється не лише в етичних вимогах, а й у стратегічних рішеннях, спрямованих на досягнення успіху та сталого розвитку організації. Відповідальна та розумна підтримка персоналу впливає на їх продуктивність та сприяє втіленню корпоративних цілей, що в свою чергу позитивно відображається на фінансових показниках та конкурентоспроможності підприємства.

Соціальна безпека людей на рівні підприємства включає створення умов, що гарантують їхню безпеку, здоров'я, комфорт та задоволеність на робочому місці та в позаробочий час. Основна мета соціальної безпеки полягає у створенні середовища, де співробітники відчують себе захищеними та у безпеці у різних аспектах свого життя, пов'язаного з роботою. Це ключовий аспект управління підприємством, оскільки високий рівень турботи про соціальну сферу підприємства може позитивно вплинути на продуктивність працівників, їх мотивацію та стабільність.

На індивідуальному рівні соціальна безпека залежить від забезпечення базових потреб та гарантій прав кожної окремої людини і включає такі аспекти, як житло, харчування, охорона здоров'я, освіта, рівень доходів та доступ до суспільного захисту.

Кожного дня економіка України зазнає великих втрат, що є наслідком нездатності підприємств ефективно працювати та створювати безпечне робоче середовище для своїх працівників. За аналітичними даними Київської школи економіки [9], сума збитків України на сьогодні складає 80,4 мільярди доларів, і цей показник щотижня зростає від 8 до 12 мільярдів доларів. Стабільно зафіксований відтік населення, руйнування інфраструктури та послаблення економічної активності в Україні. В 2022 році ВВП України зменшилось на 29,2%, що підкреслює серйозні виклики та негаразди [16]. Гуманітарні питання та виклики розвитку, включаючи зони бойових дій, проблеми з довкіллям і екологією, а також зростання бідності населення, є очевидними та негативними результатами військових конфліктів для України [18]. У такому складному контексті діяльність бізнесу та підтримка економіки визначаються як один із ключових факторів відновлення країни.

Сучасним підприємствам необхідно приділяти особливу увагу підтримці свого персоналу та всього населення регіону і країни, які живуть і працюють в умовах військового стану, економічної

нестабільності, а також інші виклики сучасного світу. Багато компаній виражають готовність розширювати свої соціальні програми підтримки, спрямовані на забезпечення соціальної безпеки в соціальному оточенні, де функціонують їхні бізнес-структури.

Основні принципи забезпечення соціальної безпеки людини включають індивідуальний підхід, інтегрованість, партнерство, рівноправність та узгодження інтересів. В цій концепції вагомий акцент здійснюється на індивідуальних потребах, інтересах і правах кожного окремого індивіда. Вона визначає соціальну безпеку як надійну гарантію захисту та підтримки прав і свобод кожного громадянина. Основна ідея даної концепції полягає у передбаченні та усуненні потенційних небезпек та загроз для людей та суспільства шляхом активного розвитку соціальних програм, законів і політик, що сприяють запобіганню негативних явищ. Для досягнення цієї мети важливо, щоб різні сфери і сектори, такі як економіка, освіта, охорона здоров'я, державний апарат, громадські організації, бізнес тощо, тісно співпрацювали і взаємодіяли, ґрунтуючись на співпраці та інтересах людей. Це дозволить створити дієву та цілісну систему соціальної підтримки громадян, яка буде враховувати потреби і вимоги людей, зокрема в умовах війни та післявоєнного відновлення.

В час виникнення і реалізації геостратегічних загроз в суспільстві підприємства стикаються з новими викликами у формуванні системи соціальної безпеки людини або ж трансформації існуючої.

Геостратегічні загрози можуть мати різний характер і охоплювати такі аспекти, як територіальні претензії різних держав або суб'єктів, що може призвести до конфліктів та напруженості. Іншим аспектом є енергетична залежність, коли деякі країни стають залежними від імпорту енергоресурсів, зокрема нафти та газу, це створює уразливість і збільшує геополітичний вплив постачальників цих ресурсів. Конкуренція за доступ

до природних ресурсів, таких як вода, деревина, мінерали, також може призвести до конфліктів та намагань здобутку контролю над цими ресурсами. Необхідно також відзначити проблему геостратегічних загроз, пов'язаних з транснаціональним тероризмом та кібератаками [12].

Особливо значущими та руйнівними є збройні конфлікти та воєнні дії. Геостратегічні загрози вимагають детального аналізу та вдосконалення ефективних міжнародних зусиль з метою запобігання конфліктам, укладення мирних домовленостей та забезпечення стабільності на міжнародному рівні.

Кожне підприємство прагне створити міцну систему соціальної безпеки працівників з метою підтримки та розвитку кожного співробітника, а також для підвищення результативності функціонування організації та підвищення її стійкості та конкурентоспроможності.

Для оцінки рівня соціальної безпеки людини на підприємстві можуть застосовуватися різноманітні методи та інструменти. До них відносять анкетування персоналу, аналіз показників, таких як обсяг покриття соціальних потреб працівників (медичне страхування, відпустки, пенсійні плани тощо), рівень бідності, ступінь відповідності нормативним вимогам соціальної безпеки людини. Для виявлення пріоритетів та проблем працівників можуть бути організовані фокус-групи. Крім того, може бути проведений компаративний аналіз, що полягає у порівнянні системи соціального захисту з аналогічними підприємствами у подібній галузі або регіоні.

Зазначені методи можуть бути комбіновані чи адаптовані залежно від специфічних обставин і цілей оцінки. Ключовою є забезпечення конфіденційності учасників оцінки та належне використання зібраних даних для подальшого вдосконалення системи соціальної безпеки на підприємстві.

SWOT-аналіз (англ. Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) означає аналіз сильних сторін, слабких сторін, можливостей та загроз, є важливим інструментом для оцінки системи соціальної безпеки працівників на підприємстві. Цей метод сприяє виявленню внутрішніх позитивних та негативних аспектів системи, а також зовнішніх можливостей та ризиків, які можуть впливати на неї. Використання SWOT-аналізу дозволяє підприємству зрозуміти поточний стан системи соціальної безпеки та розробити стратегії для її поліпшення.

Особливо важливим є використання SWOT-аналізу під час періодів загострення геостратегічних загроз. У такі моменти необхідно не лише провести звичайний аналіз сильних сторін, слабких сторін, можливостей та загроз системи соціальної безпеки, але також визначити можливості для коригування стратегії підприємства з урахуванням характерних рис військової агресії та післявоєнного періоду.

Після проведення SWOT-аналізу системи соціальної безпеки, підприємство може розробити конкретні стратегії для використання сильних сторін, покращення слабких аспектів, ефективного використання можливостей та управління загрозами. Такий підхід допомагає здійснити подальше удосконалення системи соціальної безпеки, забезпечити кращий захист та добробут працівників на підприємстві.

В контексті рівня підприємства і в умовах військових конфліктів, SWOT-аналіз може виявити сильні сторони (Strengths), слабкі сторони (Weaknesses), можливості (Opportunities) та загрози (Threats) системи соціальної безпеки людини. Цей аналіз є найефективнішим способом ідентифікувати та оцінювати характерні риси системи в умовах військового конфлікту, як одного з найсильніших дестабілізуючих факторів геостратегічних загроз (таблиця 1).

Таблиця 1

**SWOT-аналіз системи соціальної безпеки людини на підприємстві в умовах військового часу та повоєнного відновлення**

| Сильні сторони (Strengths)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | Слабкі сторони (Weaknesses)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p>1. Забезпечення безпеки працівників: В рамках системи соціальної безпеки можуть бути розроблені та впроваджені заходи для забезпечення безпеки працівників, зокрема у зоні воєнних дій, що допоможе знизити ризик травм та загибелі.</p> <p>2. Гарантії збереження робочих місць: Система соціальної безпеки може забезпечити заходи для збереження робочих місць працівників під час військового конфлікту, що допоможе зберегти стабільність і підтримку працівників у ці непрості часи.</p> <p>3. Медична допомога та психологічна підтримка: Система соціальної безпеки може забезпечити доступ до медичної допомоги та психологічної підтримки для працівників, які могли бути поранені або досвідчати психологічного травму під час військових дій.</p> <p>4. Соціальні пільги: Система соціальної безпеки може надавати підтримку працівникам у вигляді соціальних пільг, допомоги родинам, підтримки ветеранів та інших пільг, які зменшать фінансовий тиск під час військових дій.</p> | <p>1. Обмежені ресурси: Військовий конфлікт може призвести до обмеження фінансових та інших ресурсів для підтримки системи соціальної безпеки на підприємстві.</p> <p>2. Велике навантаження на систему: Умови військових дій можуть призвести до великого навантаження на систему соціальної безпеки, зокрема у зоні воєнних дій, що може ускладнити надання допомоги та підтримки працівникам.</p> <p>3. Загрози безпеці: Військовий час створює загрози безпеці для працівників, що може позначитись на функціонуванні системи соціальної безпеки та наданні підтримки.</p> <p>4. Зменшення соціальних пільг: Умови військових дій можуть призвести до зменшення доступу до соціальних пільг та допомоги через обмежені ресурси та велике навантаження на систему.</p> <p>5. Складність в реалізації програм: Умови військових дій можуть ускладнити реалізацію соціальних програм та підтримки через велику кількість перешкод і обмежень.</p> |
| Можливості (Opportunities)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         | Загрози (Threats)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                  |
| <p>1. Забезпечення безпеки працівників: Військовий час може створити загрози безпеці працівників, і система соціальної безпеки може допомогти у впровадженні заходів для забезпечення їх безпеки та здоров'я.</p> <p>2. Гарантування соціальних пільг: Умови військового конфлікту можуть збільшити потреби працівників у соціальних пільгах, таких як допомога родинам, підтримка ветеранів тощо.</p> <p>3. Психологічна підтримка: Військові дії можуть призвести до психологічних травм у працівників. Система соціальної безпеки може забезпечити психологічну підтримку та консультування для допомоги працівникам у впорядкуванні з</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      | <p>1. Обмежені ресурси: Умови військового конфлікту можуть призвести до обмеження ресурсів, в тому числі фінансових, які вплинуть на здатність підприємства надавати соціальні пільги працівникам.</p> <p>2. Загроза працівникам: Військовий час може створити загрозу безпеці та життю працівників, що ускладнить забезпечення їх соціальної безпеки.</p> <p>3. Недостатність підтримки: Умови військових дій можуть призвести до складних умов для забезпечення соціальної підтримки працівників, зокрема у зоні воєнних дій.</p> <p>4. Зниження ділової активності: Військовий конфлікт може призвести до</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |

|                        |                                                                                                                           |
|------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| емоційними труднощами. | зниження ділової активності підприємства, що може позначитись на його здатності надавати соціальну підтримку працівникам. |
|------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

*Джерело:* авторська розробка

Умови військового стану породжують ряд викликів та обмежень для системи соціальної безпеки, яка діє на підприємстві. Важливо, щоб компанії були готові до таких сценаріїв, розробляли плани та приймали заходи для забезпечення соціального захисту працівників у зоні воєнних дій, гарантуючи їхню безпеку та добробут.

Зміна стратегії підприємства відповідно до SWOT-аналізу системи соціальної безпеки протягом воєнного конфлікту буде залежати від виявлених позитивних аспектів, слабкостей, можливостей та загроз. Ураховуючи специфіку воєнного періоду та підвищену ризикованість для працівників, підприємство має враховувати виникаючі виклики та вживати відповідні стратегічні кроки.

В умовах воєнних дій основною пріоритетною метою підприємства повинно стати забезпечення безпеки та добробуту своїх працівників. Ця ситуація може вимагати додаткових коштів для фінансування соціальних програм та ініціатив, спрямованих на задоволення їхніх потреб у медичній допомозі, харчуванні, житлі та інших сферах. Також особливу увагу варто приділити покращенню системи психологічної підтримки для суб'єктів господарювання. В умовах воєнного періоду може виникати стрес, тривога та депресія серед працівників, тому підприємство може акцентувати увагу на створенні програм психологічної підтримки з метою підтримки психічного стану працівників.

Щодо збільшення фінансових ресурсів, підприємство повинно обережно підходити до залучення зовнішніх джерел та партнерів. Оскільки воєнний конфлікт може призвести до скорочення бюджету, компанія може розглядати можливість співпраці з громадськими організаціями, благодійними фондами або державними установами для спільного

фінансування соціальних програм та проектів. Зміни в законодавстві під час воєнних дій можуть впливати на права та соціальний захист працівників. Тому підприємство повинно бути готовим пристосувати свою стратегію до нових правових норм та надавати необхідну допомогу працівникам, забезпечуючи їхні права.

З урахуванням загроз, що пов'язані з військовим станом, підприємство може вдосконалити системи безпеки, провести навчання та тренінги для підвищення обізнаності працівників щодо безпеки, а також вжити превентивні заходи для зниження ризиків. Загальна стратегія буде залежати від унікальних умов кожного підприємства, типу воєнного конфлікту та його наслідків. Соціальна безпека вимагає, щоб на кожному підприємстві була реалізована соціально орієнтована політика, що спрямована на визнання людини як найвищої цінності. SWOT-аналіз допомагає підприємствам зосередитися на головних проблемах та можливостях і впроваджувати ефективні стратегії для забезпечення соціальної безпеки своїх працівників.

Отже, надзвичайно важливим є уникнення таких потенційних загроз та зниження ризику до припустимого рівня з метою забезпечення належного рівня соціальної безпеки. Для досягнення цього цільового вирішення необхідно вжити заходи, спрямовані на ефективний контроль екологічних ризиків та станів, а також приділити особливу увагу соціальним аспектам, які є актуальними в сучасному суспільстві.

**Висновки та перспективи подальших досліджень.** Таким чином, забезпечення соціальної безпеки належить реалізувати шляхом комплексних заходів, які сприяють створенню сприятливих умов для життя громадян, збереженню природних ресурсів та соціокультурних цінностей, і забезпеченню населення належними життєвими умовами. В сучасному контексті поняття "соціальна безпека" вживається для опису стану, в якому гарантується юридичний та інституційний захист

важливих інтересів кожної особи та суспільства в цілому, як від внутрішніх, так і зовнішніх загроз. Ці ризики можуть бути потенційними або реальними, в залежності від масштабів напруженості між суб'єктами, і є наслідком конкретних небезпек.

Соціальні небезпеки виникають з різних джерел, таких як економічні, політичні та екологічні фактори. Наприклад, недостатня увага до екологічної безпеки та неефективні механізми для її вирішення можуть призводити до серйозних проблем щодо сталого розвитку. Бідність, нерівномірний розподіл майна та відчуженість деяких верств населення від суспільного життя також можуть становити реальні загрози для соціальної безпеки країни.

Отже, в Україні забезпечення соціальної безпеки передбачає важливість зменшення ризиків, пов'язаних із проблемами бідності, нерівності у розподілі майна та відчуженості, а також реалізацію ефективних механізмів для вирішення екологічних аспектів. Цей підхід сприятиме досягненню стабільності та загального процвітання суспільства.

Для покращення соціальної безпеки в Україні важливим є розвиток збалансованої соціально-економічної політики, яка урахуватиме вплив сучасних технологій та зобов'язання з охорони довкілля. Навіть при наявності законів та нормативних актів, соціальна безпека в Україні може бути під загрозою через низькі заробітні плати, високий рівень бідності, міграційні та еміграційні процеси, а також недостатній рівень медичного обслуговування населення.

Незважаючи на існуючі закони та нормативи, світовий досвід свідчить, що досягнення абсолютної соціальної безпеки у будь-якій країні практично неможливе. Проте досягнення найвищого рівня соціальної безпеки є постійним процесом, який потребує систематичного підходу та збирання статистичних даних.

### **Література**

1. Dzhezdzhula V., Hurochkina V., Yepifanova I., Telnov A. Fuzzy Technologies for Modeling Social Capital in the Emergent Economy. *WSEAS Transactions on Business and Economics*. 2022. Vol. 19. P. 915-923.
2. Kharazishvili Y., Kwilinski A., Grishnova O., Dzwigol H. So Safety of Society for Developing Countries to Meet Sustainable Development Standards: Indicators, Level, Strategic Benchmarks (with Calculations Based on the Case Study of Ukraine). *Sustainability*. 2020. Vol. 12. 8953.
3. Varnalii Z., Cheberyako O., Miedviedkova N., Mykytiuk O., Nikytenko D. The Institutional and Legal Provision of Human Social Security Under the War. In Proceedings of 10th International Conference on Monitoring, Modeling & Management of Emergent Economy - M3E2. 2023. P. 53-62. doi: 10.5220/001193110000343.
4. Баженова О. В., Варналій З. С., Чеберяко О. В. Соціальна безпека людини в умовах військової агресії: індикатори та оцінювання (на прикладі України). *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2023. №8. doi: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-8-07-02>.
5. Варналій З. Багаторівнева система соціальної безпеки. *Науковий журнал «Економіка і регіон»*. Полтава: ПНТУ, 2022. Т. (1(84)). С. 21-27. doi: [https://doi.org/10.26906/EiR.2022.1\(84\).2547](https://doi.org/10.26906/EiR.2022.1(84).2547).
6. Варналій З.С. Соціальна безпека людини як об'єкт дослідження економічної безпекології. *Економічний вісник університету. Збірник наук. праць учених та аспірантів*. Переяслав, 2022. Вип. 52. С. 90-97. doi: <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2022-52-90-97>.
7. Варналій З.С., Онищенко С.В., Маслій О.А. Загрози економічній безпеці України в умовах глобалізації. Конкурентні стратегії безпеки розвитку України у глобальному середовищі: монографія. ДУ

- «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України»; за заг. ред. А. І. Мокія. Львів, 2019. С. 21-95 (872 с.).
8. Галушка З.І., Нафус І.І. Соціальний капітал як економічний ресурс: сутність та умови нагромадження: монографія. Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021. 248 с.
  9. Ділові очікування підприємств, І квартал 2022 року. *Офіційний сайт Національного банку України*. 2022. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/dilovi-ochikuvannya-pidpriyemstv-i-kvartal-2022-roku> (дата звернення: 08.08.2023)
  10. Економічний та управлінський потенціал соціалізації економіки: монографія / за заг. ред. З.І. Галушки. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 408 с.
  11. Лібанова Е., Палій О. Ринок праці та соціальний захист: навч. пос. із соц. політики. К.: Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2004. 491 с.
  12. Ліпкан В. Геостратегія сучасної української держави: засади формування. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2022. Вип. 42. С. 268–277.
  13. Медведкова Н.С. Зарубіжні практики розвитку смарт-сіті у забезпеченні соціальної безпеки людини в умовах криз. Соціальна безпека людини в умовах війни: сутність, особливості та шляхи забезпечення: матеріали круглого столу 28-30 червня 2023 р. / за заг. ред. проф. З.С. Варналія. Київ-Одеса, 2023. 90 с.
  14. Палій О. М., Новікова О. Ф., Гнибіденко І.Ф. Індикаторний підхід до оцінювання соціальної безпеки суб'єкта господарювання. Соціоекономіка та менеджмент: стан, тенденції, управлінські рішення: зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених (Київ, 11 травня 2022 р.) у 2-х частинах. Частина 2. Київ: КНЕУ, 2022. 240 с.
  15. Стан та перспективи соціальної безпеки в Україні: експертні оцінки: монографія / О.Ф. Новікова, О.Г. Сидорчук, О.В. Панькова та ін.;

- Львівський регіональний інститут державного управління НАДУ;  
НАН України, Ін-т економіки пром-сті. Київ; Львів: ЛРІДУ НАДУ,  
2018. 184 с.
16. Слуцький Б. Український ВВП за підсумком 2022 року впав на 29,2% -  
Мінекономіки. *Інформаційне Агентство УНІАН*. 2023. URL:  
[https://www.unian.ua/economics/finance/vvp-ukrajini-za-pidsumkom-  
2022-roku-vpav-na-29-2-minekonomiki-12178173.html](https://www.unian.ua/economics/finance/vvp-ukrajini-za-pidsumkom-2022-roku-vpav-na-29-2-minekonomiki-12178173.html) (дата звернення:  
08.08.2023)
17. Харазішвілі Ю.М., Грішнова О.А. Якість життя в системі соціальної  
безпеки України: індикатори, рівень, загрози. *Економіка України*. 2018.  
№ 11-12 (684-685). С. 157-171.
18. Шевчук С. Економіка звикає до воєнного часу. Заступник голови НБУ  
Сергій Ніколайчук про падіння ВВП, допомогу партнерів та  
український «план Маршалла». *Forbes Ukraine*. 2022. URL:  
[https://forbes.ua/inside/ekonomika-zvikaє-do-voennogo-chasu-zastupnik-  
golovi-nbu-sergiy-nikolaychuk-pro-padinnya-vvp-dopomogu-partneriv-ta-  
ukrainskiy-plan-marshalla-18032022-4800](https://forbes.ua/inside/ekonomika-zvikaє-do-voennogo-chasu-zastupnik-golovi-nbu-sergiy-nikolaychuk-pro-padinnya-vvp-dopomogu-partneriv-ta-ukrainskiy-plan-marshalla-18032022-4800) (дата звернення: 08.08.2023)

### References

1. Dzhedzhula, V., Hurochkina, V., Yepifanova, I., Telnov, A. (2022). Fuzzy Technologies for Modeling Social Capital in the Emergent Economy. *WSEAS Transactions on Business and Economics*, 19, 915-923 [in English].
2. Kharazishvili, Y., Kwilinski, A., Grishnova, O., Dzwigol, N. (2020). So Safety of Society for Developing Countries to Meet Sustainable Development Standards: Indicators, Level, Strategic Benchmarks (with Calculations Based on the Case Study of Ukraine). *Sustainability*, 12, 8953 [in English].

3. Varnalii, Z., Cheberyako, O., Miedviedkova, N., Mykytiuk, O., Nikytenko, D. (2023). The Institutional and Legal Provision of Human Social Security Under the War. In Proceedings of 10th International Conference on Monitoring, Modeling & Management of Emergent Economy - M3E2, 53-62. doi: 10.5220/001193110000343 [in English].
4. Bazhenova, O. V., Varnalii, Z. S., Cheberiako, O. V. (2023). Sotsialna bezpeka liudyny v umovakh viiskovoi ahresii: indykatory ta otsiniuvannia (na prykladi Ukrainy) [Human social security under military aggression conditions: indicators and evaluation (case of Ukraine)]. *Problemy suchasnykh transformatsii. Serii: ekonomika ta upravlinnia*, 8. doi: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-8-07-02> [in Ukrainian].
5. Varnalii, Z. (2022). Bahatorivneva systema sotsialnoi bezpeky [Multilevel system of social security]. *Naukovyi zhurnal «Ekonomika i rehion». Poltava: PNTU*, 1(84), 21-27. doi: [https://doi.org/10.26906/EiR.2022.1\(84\).2547](https://doi.org/10.26906/EiR.2022.1(84).2547) [in Ukrainian].
6. Varnalii, Z.S. (2022). Sotsialna bezpeka liudyny yak ob'ekt doslidzhennia ekonomichnoi bezpekolohii [Social security of humans as a research object of the science of economic security]. *Ekonomichnyi visnyk universytetu. Zbirnyk nauk. prats uchenykh ta aspirantiv. Pereiaslav*, 52, 90-97. doi: <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2022-52-90-97> [in Ukrainian].
7. Varnalii, Z.S., Onyshchenko, S.V., Maslii, O.A. (2019). Zahrozy ekonomichnii bezpetsi Ukrainy v umovakh hlobalizatsii. Konkurentni stratehii bezpeky rozvytku Ukrainy u hlobalnomu seredovyskhi: monohrafiia [Threats to the economic security of Ukraine in the conditions of globalization. Competitive security strategies of Ukraine's development in the global environment: monograph]. DU «Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M. I. Dolishnoho NAN Ukrainy»; za zah. red. A. I. Mokiia. Lviv, 21-95 [in Ukrainian].

8. Halushka, Z.I., Nafus, I.I. (2021). Sotsialnyi kapital yak ekonomichnyi resurs: sutnist ta umovy nahromadzhennia: monohrafiia [Social capital as an economic resource: essence and conditions of accumulation: monograph]. Chernivets. nats. un-t im. Yu. Fedkovycha, 248 [in Ukrainian].
9. Dilovi ochikuvannia pidpriemstv, I kvartal 2022 roku [Business expectations of enterprises, I quarter of 2022]. *Ofitsiinyi sait Natsionalnoho banku Ukrainy*. (2022). URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/dilovi-ochikuvannya-pidpriemstv-i-kvartal-2022-roku> [in Ukrainian].
10. Ekonomichnyi ta upravlinskyi potentsial sotsializatsii ekonomiky: monohrafiia [Economic and managerial potential of economic socialization: monograph]. (2020). / za zah. red. Z.I. Halushky. Chernivtsi: Chernivets. nats. un-t. im. Yu. Fedkovycha, 408 [in Ukrainian].
11. Libanova, E., Palii, O. Rynok pratsi ta sotsialnyi zakhyst: navch. pos. iz sots. polityky [Labor market and social protection: a study guide on social policy]. K.: Vyd-vo Solomii Pavlychko "Osnovy", 2004. 491 [in Ukrainian].
12. Lipkan, V. (2022). Heostrategiia suchasnoi ukrainskoi derzhavy: zasady formuvannia [Geostrategy of the modern Ukrainian state: formation principles]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia filos.-politoh. studii*, 42, 268–277 [in Ukrainian].
13. Miedviedkova, N.S. (2023). Zarubizhni praktyky rozvytku smart-siti u zabezpechenni sotsialnoi bezpeky liudyny v umovakh kryz [Foreign practices of smart city development in ensuring human social security in crisis conditions]. *Sotsialna bezpeka liudyny v umovakh viiny: sutnist, osoblyvosti ta shliakhy zabezpechennia: materialy kruhloho stolu 28-30 chervnia 2023 r.* / za zah. red. prof. Z.S. Varnaliia. Kyiv-Odesa, 90 [in Ukrainian].

14. Palii, O. M., Novikova, O. F., Hnybidenko, I.F. (2022). Indykatornyi pidkhid do otsiniuvannia sotsialnoi bezpeky subiekta hospodariuvannia [Indicative approach to the assessment of social security of a business entity]. *Sotsioekonomika ta menedzhment: stan, tendentsii, upravliniski rishennia: zb. materialiv Vseukr. nauk.-prakt. konf. molodykh vchenykh* (Kyiv, 11 travnia 2022 r.) u 2-kh chastynakh. Chastyna 2. Kyiv: KNEU, 240 [in Ukrainian].
15. Stan ta perspektyvy sotsialnoi bezpeky v Ukraini: ekspertni otsinky: monohrafiia [State and prospects of social security in Ukraine: expert assessments: monograph] / O.F. Novikova, O.H. Sydorchuk, O.V. Pankova ta in.; Lvivskiy rehionalnyi instytut derzhavnoho upravlinnia NADU; NAN Ukrainy, In-t ekonomiky prom-sti. Kyiv; Lviv: LRIDU NADU, 2018. 184 [in Ukrainian].
16. Slutskyi, B. (2023). Ukrainskyi VVP za pidsumkom 2022 roku vpav na 29,2% - Minekonomiky [Ukrainian GDP fell by 29.2% at the end of 2022 - Ministry of Economy]. *Informatsiine Ahentstvo UNIAN*. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/vvp-ukrajini-za-pidsumkom-2022-roku-vpav-na-29-2-minekonomiki-12178173.html> [in Ukrainian].
17. Kharazishvili, Yu.M., Hrishnova, O.A. (2018). Yakist zhyttia v systemi sotsialnoi bezpeky Ukrainy: indykatory, riven, zahrozy [Quality of life in the system of social security of Ukraine: indicators, level, threats]. *Ekonomika Ukrainy, 11-12 (684-685)*, 157-171 [in Ukrainian].
18. Shevchuk, S. (2022). Ekonomika zvykaie do voiennoho chasu. Zastupnyk holovy NBU Serhii Nikolaichuk pro padinnia VVP, dopomohu partneriv ta ukrainskyi «plan Marshalla» [The economy is getting used to wartime. Deputy Chairman of the NBU Serhiy Nikolaychuk on the fall in GDP, help from partners and the Ukrainian "Marshall Plan"]. *Forbes Ukraine*. URL: <https://forbes.ua/inside/ekonomika-zvikae-do-voennogo-chasu-zastupnik->

golovi-nbu-sergiy-nikolaychuk-pro-padinnya-vvp-dopomogu-partneriv-ta-  
ukrainskiy-plan-marshalla-18032022-4800 [in Ukrainian].